

Основна ж маса побутових сімейних злочинів виникає на ґрунті сімейних сварок: із-за дітей, на ґрунті обопільних вживань спиртних напоїв. Описані вище деякі внутрішньосімейні ситуації не вичерпують всього їх різноманіття. Такіж різноманітні різновиди злочинної поведінки винного і вчинків потерпілого взагалі і, зокрема, навмисного вбивства на сімейному ґрунті. В той же час цій групі злочинів властиві деякі спільні межі: вони майже завжди підготовлені більш-менш тривалим процесом формування наміру, більш усвідомленим прийняттям рішення і вибором засобів для його здійснення. Даного роду злочинам передують триваліші етапи психічної діяльності суб'єкта, пов'язаної із злочином, які поступово формують протиправну спрямованість вчинків і їх фактичне здійснення.

У зв'язку з цим викликає інтерес період до здійснення жінкою вбивства, який можна розділити на етапи: передуючий, конфліктний і підготовчий. Вони зв'язані між собою і загалом являють безперервний ланцюг явищ суб'єктивного і об'єктивного характеру, що послідовно розвивається. Кожен етап складається із дій, які своєю чергою породжують відповідні дії наступного етапу, причому між ними не завжди можна виявити чіткі межі.

Насильницькі злочини займають помітне місце у протиправній поведінці жінок. Багато хто із них вирішує виникаючі конфлікти за допомогою грубої сили, тому є всі підстави вважати, що вбивства і тілесні ушкодження — це характерна межа жіночої злочинності [4, 60].

Жертвами жіночої агресії, насильства найчастіше є родичі, співмешканці, коханці. Вбивствам, як правило, передують тривалі конфлікти, що провокують поведінку потерпілого.

Агресія, жорстокість і вбивства завжди асоціюються з чоловіками, та інколи жінки здатні серйозно перевершити «сильну половину людства». Хоча соціальне становище жінок упродовж десятиліть мінялося, рівень злочинності жінок залишався нижчим за рівень злочинності чоловіків у 5–7 разів. І це незважаючи на те, що кількість жінок у країні більша, ніж чоловіків. Та останнім часом темпи приросту числа виявлених жінок-злочинниць випереджають відповідні темпи приросту чоловіків-злочинців. За останні три роки кількість жінок, осуджених за вчинення насильницьких злочинів, зросла у чотири рази.

Сучасний стан насильницької жіночої злочинності визначає як традиційні причини і умови, так і численні явища та процеси, які впливають із сучасних кризових ситуацій в політичній, економічній, соціальній, трудовій та інших сферах. Зміни в системі злочинних проявів пов'язані зі змінами в соціально-психологічній зовнішності особи злочинця, детермінованого суспільними стосунками. Всі ці фактори повинні враховуватися правниками при розробці і вдосконаленні заходів боротьби із цим видом злочинності.

Насильницькі злочини не були протягом багатьох років характерними для жінок і здійснювалися ними, як правило, в сімейно-побутовій сфері. Практика показує, що ці злочини часто носять ситуативний характер і є реакцією на подружню невірність, пияцтво і знування з боку чоловіків або співмешканців. Невлаштованість сімей, матеріальні нестатки впливають на жінку найсильніше. Психологічно це веде до накопичення негативних емоцій, які приховуються, стримуються до певного часу, та які прориваються у вигляді родинних скандалів, що закінчуються почасти насильством, спричиненням тілесних ушкоджень, вбивствами, не кажучи вже про образи та побої.

Як показують дані кримінально-правової характеристики, кожна четверта жінка, яка відбуває покарання, винна в насильницькому злочині.

Злочинно-насильницька поведінка жінок відрізняється деякими психологічними особливостями. Специфіка жіночої поведінки полягає в гострому сприйнятті окремих явищ дійсності, підвищеному емоціональному реагуванні на них, у наданні більшої значущості окремим фактам міжособових стосунків.

При аналізі жіночої насильницької злочинності і психологічних особливостей жінок-злочинниць одним з найбільш складних є питання про причини зростання злочинів, які здійснюються жінками. Одне із джерел жіночої злочинності — життєві колізії в сім'ї, крах життєвих стратегій, тривалий досвід моральної поведінки, суттєві прогалини у сфері жіночого виховання. Примітивність, інфантильність, крайня обмеженість інтересів, емоційна та інтелектуальна тупість — такі загальнопсихологічні передумови жіночої девіантності. Жінка все більше наближається до чоловіка, у тому числі і кримінально, соціально уподібнюючись йому, залучаючись до господарського обігу. Соціальна грань між чоловіком і жінкою блякне одночасно у всіх сферах суспільного життя і діяльності — як правомірної, так і злочинної.

Жінки, на відміну від чоловіків, найчастіше задалегідь планують вчинення злочину. Це стосується не лише вчинення групових злочинів, але і вчинення злочинів поодиночці. При розробці плану злочину жінки часто виявляють неабияку винахідливість, нестандартність мислення, хитрість і вигадку, прагнення забезпечити собі «алібі».

Дуже важливе значення має жіноча чуттєвість як складова психіки. Будь-які, навіть найуніфікованіші людські поривання і бажання, проходячи через свідомість жінки, набувають певного специфічного забарвлення, джерелом якого перш за все є жіноча чуттєвість. Саме гіпертрофована чуттєвість є рідною сестрою жорстокості, особливо якщо вона має або природні аномалії, або позбавлена можливості нормального функціонування внаслідок тих чи інших обставин. Ось чому жорстокість жінок-злочинців ніколи не буває послідовною і продуктивною, на відміну від жорстокості чоловіків [5, 185].

У нашому суспільстві значного поширення набули процеси, які дестабілізують стосунки між людьми, породжують ворожість одного до одного, їх невпевненість у собі, у своєму майбутньому, незадоволення сьогоденням. У випадках вбивства малолітніх дітей на перший план вирушають особисті особливості матері-вбивці: жорстокість, егоїзм, гранична розбещеність, розлютованість та інші нижчі риси.

Особливе місце займає специфічний злочин жінок — убивство дитини, народження на світ якої жінці не потрібне, бо це пов'язано з ускладненнями в її житті. Дуже часто цей злочин вчиняється з особливою жорстокістю (викидають у сміттєпровід, позбавляють їжі, залишають на морозі, топлять). На жаль, умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини (дітовбивство) вчинювалось і вчинюється в нашому суспільстві. Вивчення даних офіційної статистики свідчить про сталість питомої ваги дітовбивств у структурі умисних вбивств, яка за період 1993–2005 рр. в середньому становить 0,6 %. Водночас у загальному масиві злочинів дітовбивства утворюють невеликий відсоток. За останні 13 років в Україні зареєстровано 370 умисних вбивств матір'ю своєї новонародженої дитини. Але дітовбивства є високо-латентними злочинами, що свідчить про необхідність наполегливої профілактики, спрямованої на запобігання вчиненню цих злочинів.

Психологи не можуть однозначно відповісти на питання, що стосується жіночої насильницької злочинності, про причини цього соціального зла. Одні стверджують, що виною цьому є пропаганда насильства в засобах масової інформації. Інші у всьому звинувачують соціальні умови. Але факти свідчать про те, що насильство існує не лише в економічно неблагополучних сім'ях.

У загальній структурі жіночої злочинності значну вагу займають злочини проти особи, що здійснюються в гострих криміногенно-конфліктних ситуаціях і обумовлені негативними сторонами побутових і сімейно-побутових стосунків. Таке становище визначається, певне, явищами фактичної нерівності статей у побуті, що загострюють внутрішньосімейні стосунки, невиправданою відмінністю у становищі, яке займає жінка в системі суспільних відносин і при виконанні сімейно-побутових обов'язків, негативними явищами і протиріччями, що виникають при розузгодженні виробничих і родинних ролей.

Вчинення жінками злочинів, зокрема, насильницьких, із виявом агресивності, жорстокості, — явище для суспільства надзвичайне, яке більш суворо засуджується ним, ніж чоловіча злочинність. На жаль, збільшується частка в жіночій злочинності грабежів, розбійних нападів, які раніше вважалися суто «чоловічими» злочинами.

Зближення характеристик чоловіків, які скоюють злочини, і жінок може бути пов'язане зі зміною соціального статусу жінки, її професійною зайнятістю, її становищем у сім'ї. Вияв одних і тих же негативних процесів соціальної дійсності при дії на поведінку чоловіків і жінок отримує неадекватне віддзеркалення у їхній свідомості, різне сприйняття призводить до різної криміногенної дії [6, 210].

Таким чином, жіноча насильницька злочинність найчастіше здійснюється на ґрунті нездорових сімейно-побутових стосунків, причому в місті більше передумов для вчинення вказаних злочинів. Аналіз мотивів вчинення злочину показує, що часто вони обумовлені важким соціальним та економічним становищем жінки в системі суспільних відносин. На загальному фоні зростання насильства, напруженості і конфліктності в країні насильницькі злочини, що здійснюються жінками, є віддзеркаленням етичного стану суспільства.

Виділення насильства в самостійну соціальну проблему — тільки перший крок, спрямований на її вирішення. На цьому шляху виникає ряд перешкод: відсутність чітких визначень і теоретичної бази; відсутність вичерпної інформації про ступінь поширення і причини застосування насильства; відсутність діювого закону, що забезпечує захист жертв насильства.

Література

1. Гилинский Я. И. *Насилие: природа или история? / На перепутьях истории и культуры. Труды СПб. филиала института социологии РАН.* — СПб., 1995. — С. 206.
2. Шарапов Р. Д. *Насилие в уголовном праве (понятие, классификация, совершенствование механизма уголовно-правового предупреждения). Автореф. ... докт. юрид. наук.* — Екатеринбург, 2006. — С. 3.
3. Сердюк Л. В. *Насилие: криминологическое и уголовно-правовое исследование.* — М., 2002. — С. 165.
4. Антонян Ю. М. *Жестокость в нашей жизни.* — М., 1995. — С. 60.
5. Гитин В. Г. *Эта покорная тварь — женщина.* — Харьков, 1997. — С. 185.
6. Попова С. А. *Преступность и духовность.* — М., Российская криминологическая ассоциация, 2008. — С. 264.

Т. В. Родионова, соискатель

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова,
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

ОСОБЕННОСТИ ПРЕСТУПНО-НАСИЛЬСТВЕННОГО ПОВЕДЕНИЯ ЖЕНЩИН

РЕЗЮМЕ

Необходимо дальнейшее научное изучение причин и структуры женской насильственной преступности в Украине, которое имеет большое значение для глубокого познания объективных и субъективных истоков этого криминального явления, а также для выработки предупредительных мер противодействия рассматриваемой группы противоправных деяний.

Ключевые слова: женская преступность, насильственные преступления, уголовная ответственность, общественно-правовое поведение, преступно-насильственное поведение, женская агрессия.